

Oponentský posudek disertační práce práce Mgr. Terezy Hadravové „Estetický soud z perspektivy filozofie, psychologie a neurovědy“ předložené na Univerzitě Karlově v Praze na Filozofické fakultě - katedra estetiky

Disertační práce Mgr. Terezy Hadravové představuje zdařilý pokus o analýzu a interpretaci moderních filosofických, psychologických a neurovědních koncepcí estetického soudu. Autorka zvolila obtížné, myšlenkově a interpretačně velmi náročné téma, které předpokládá odborné znalosti nejen základních filosofických, psychologických a neurovědních teorií z oblasti estetiky 20. století, ale současně také znalosti příslušné speciální, mnohdy značně rozsáhlé a nepřehledné sekundární literatury. Cílem práce je rozbor základních elementů teorie estetického soudu a kritika různých interpretací v soudobých diskusích vedených především v rámci soudobé anglosaské filosofie, psychologie a neurovědy. Autorka věnuje pozornost především třem tematickým okruhům - 1. Estetické hodnocení v analytické estetice, 2. Různé druhy estetického souzení a 3. Empirický výzkum estetického souzení.

Práce je koncipována jako analytický rozbor jednotlivých etap vývoje dané problematiky v kontextu nejdůležitějších soudobých odborných diskusí v analytické estetice a systematickým způsobem rozebírá základní okruhy dané problematiky. Zkoumá jednotlivé aspekty různých koncepcí estetických soudů u nejvýznamnějších představitelů v širokém spektru moderní filosofie a psychologie, epistemologie a neuroestetiky 20. století (G. Dickie, V. Lee, H. Putnam, J. Searle, J. A. Passmore, A. J. Ayer, S. Zeki, C. Bell, aj.) Autorka ve svých interpretacích zvolila metodu detailních, systematicky prováděných rozborů vybraných problémů s poukazem na jejich příslušné významové souvislosti a relevantní systematické i historické kontexty a konotace.

Předložená disertační práce má vysokou odbornou úroveň a zvolené téma je kvalitně zpracováno. Rozbory a interpretace složitých a vnitřně členitých problémů jsou zdařilé a přesvědčivé a představují přínos k soudobé odborné literatuře. Autorka v nich prokázala nejen hlubokou znalost speciálních problémů příslušných vědních oborů (estetiky, psychologie a neurovědy) a dalších příbuzných oborů – dějin filosofie, estetiky, epistemologie, aj. -, ale také rozsáhlé sekundární odborné literatury. Rozsah i hloubka práce svědčí o systematickém a dlouhodobém zájmu o dané téma. Autorka postupuje ve svých interpretacích samostatně a jasným způsobem formuluje vlastní stanoviska a konkrétní dílčí závěry.

K nepopíratelným kvalitám disertační práce patří také skutečnost, že jsou v ní definována metodologická východiska interpretačních postupů (s. 10-11). Zkoumané teorie jsou kriticky konfrontovány s jinými koncepcemi a vymezeny jejich ústřední pojmy (např. pojem estetického soudu, relace mezi empirií a teorií, dichotomie faktu a hodnot, problematika vztahu „vědecké“ estetiky (resp. filosofie) k metafyzice, reflexivní charakter estetického soudu, aporie

empiristických koncepcí estetického vnímání, aj.) Autorka se ve svých rozborech inspirovala odbornými studii především anglosaských autorů a samostatně navázala na dosavadní výzkumy daného tématu v rámci české i světové odborné literatury. Nesporným kladem práce je také skutečnost, že dané rozbory nezůstávají u pouhé deskripce uvedených problémů a proklamace obecných tezí a tvrzení, nýbrž pracují s bohatým empirickým materiálem, kterým autorka své teze dokládá a ilustruje. Vychází přitom z jedné z ústředních myšlenek své práce, podle níž platí, že problematiku estetických soudů nelze zkoumat odděleně od širšího kontextu moderní filosofie a s ní spojenými psychologickými a neuroestetickými teoriemi.

Disertační práce Mgr. Terezy Hadravové se opírá o důkladné znalosti primární a sekundární literatury, má promyšlený charakter a využívá nejnovější odbornou literaturu a její poznatky. Ve svých interpretacích autorka prokázala nejen podrobnou znalost dané tematiky, ale také schopnost samostatným a přínosným způsobem interpretovat složité problémy současných filosofických, psychologických a neurovědních teorií estetického soudu i kriticky posoudit koncepce relevantních autorů, kteří se danou problematikou zabývají (G. Dicke, V. Lee, J. A. Passmore, A. J. Ayer, S. Zeki, aj.). Podařilo se jí objasnit základní významové souvislosti a kontexty těchto diskusí a poukázat jejich problematice vyústění a závěry. Práce je napsána s velkým přehledem a je na ní patrné systematické odborné vedení školitele práce prof. V. Zuzky.

Ve svém souhrnu představuje disertační práce přínos k stávající odborné literatuře. Je zasvěceným úvodem do základních problémů soudobých diskusí o povaze teorie estetického soudu v rámci odborných, zejména anglosaských diskusí na toto téma. Konkrétní interpretace jednotlivých problémů mají vyvážený charakter a bylo v nich dosaženo adekvátního proporcionalního vztahu mezi deskriptivní rovinou výkladu a rovinou interpretační. Splnit tento požadavek a cíl nebylo snadné, neboť zvolené téma je značně rozsáhlé a složité a zahrnuje neobyčejně široké spektrum zkoumaných problémů. Je cenné, že autorka nezůstává ve svých rozborech u pouhé sumarizace daných problémů a deskriptivního popisu, ale předkládá vlastní stanoviska a kritická hodnocení. I tato skutečnost přispívá k celkové úrovni a kvalitě předložené disertační práce. Jednotlivé interpretace se opírají o detailní znalost vybraných textů a podávají přehledný a ucelený obraz o velmi rozsáhlé a složité problematice estetických soudů. Svědčí o autorčině erudici a obeznámenosti se všemi nejvýznamnějšími soudobými teoriemi týkajícími se daného tématu. Za zvláště přínosnou pokládám 1. část práce (Estetické hodnocení v analytické estetice) a 3. část (Empirický výzkum estetického souzení).

Na práci je patrné, a tato skutečnost rovněž přispívá k jejím odborným kvalitám, že autorka navazuje na dosavadní studie české i světové odborné literatury a vychází z jejich závěrů. Kvalitním zpracováním zvoleného tématu, které v naší odborné literatuře dosud nebylo tímto systematickým způsobem zpracováno, představuje tato práce zdařilý pokus probádat problematiku

estetických soudů v kontextu nejvýznamnější diskusí na toto téma. Hlavní přínos práce lze tak spatřovat především v systematickém a interdisciplinárním zpracování dané problematiky z hlediska různých oborů – filosofie, estetiky, psychologie, neurovědy a epistemologie. Na práci je také cenné, že je v ní adekvátním způsobem zachycena základní typologie uvedených problémů a provedeno deskriptivní členění dané problematiky, které je kombinováno s členěním systematickým.

Přes své nesporné odborné kvality a vysokou úroveň obsahuje předložená disertační práce ovšem na druhé straně některé formální problémy. Poněkud schematicky působí časté konfrontace některých teorií estetického soudu s Kantovou teorií estetického soudu. Kantova koncepce získává někdy charakter ideálního vzoru, kterým jsou některé teorie poměřovány a hodnoceny. I když Kantův přínos ke zkoumání dané problematiky je jistě nepřehlédnutelný a významný, bylo by vhodné upozornit na vlastní rámec jeho pojetí estetického soudu, zejména jeho formální ahistorický apriorismus, a také pozdější kritiky v rámci pokantovské estetiky 18. a 19. století. Autorka sice správně upozorňuje (s. 38-39), že celá diskuse nad problematikou estetických soudů vkusu má své základy v debatách mezi britským empirismem reprezentovaným především D. Humem a Kantovou transpozicí tohoto problému do nové transcendentální podoby a má v tomto smyslu charakter repliky klasické problematiky empirismu a empirické založené estetiky vycházející z „dogmatu“ o vztahu mezi teorií a empirií, resp. fakty a hodnotami - , přesto by bylo vhodné blíže analyzovat posuny této problematiky z hlediska soudobé „postpozitivistické“ filosofie. I když autorka na řadě míst poukazuje na problematičnost klasického „dogmatického“ pojetí vztahu mezi empirií a teorií, resp. vztahu mezi deskriptivními soudy a soudy hodnotovými, tak nelze nepřipomenout, že řada dalších, neméně významných souvislostí nebyla blíže zkoumána a tematizována, např. specifický charakter Kantova estetického apriorismu a transcendentalismu, klíčové argumenty Quinovy a Popperovy, resp. Wittgensteinovy kritiky empirismu a empiristických koncepcí. V této souvislosti lze formulovat některé doplňující připomínky, resp. eventuální konstruktivní náměty k dalšímu zkoumání.

Bylo by vhodné více zdůraznit (s. 131) diskrepanci mezi Kantovým pojetím estetického soudu a pojetím psychologickým a neurovědním, a upozornit, že Kantova koncepce estetického soudu nebyla uceleným a systematickým pojednáním o dané problematice, nýbrž vycházela z Kantova systému transcendentální filosofie. Autorka sice správně poukazuje na skutečnost, že Kant se teorií estetického soudu explicitě zabýval a pokládal toto téma za filosoficky významné a relevantní, ale platí, že z hlediska transcendentální filosofie dané téma představovalo pouhý doplněk k jeho teoriím noetického, tj. kognitivního, a etického soudu. Platnost estetických soudů u Kanta tak zůstává zatížena mnoha problémy a nejasnostmi – tyto soudy mají čistě subjektivní charakter, chybí jim věcný denotát, jsou pouze popisem pocitu estetické libosti,

jejich platnost má mít normativní intersubjektivní charakter, ale tato skutečnost není dostatečně zdůvodněna, estetické soudy mají paradoxní podobu - nejsou soudy poznávacími ani hodnotovými, aj.

V této souvislosti by bylo také vhodné více upozornit na význam stěžejního problému Kantovy transcendentální filosofie - koncepci „syntetického apriori“ jako jádra teorie apriorních soudů, a blíže objasnit novověké, často kritizované „paradigma transcendentálního subjektu“ a jeho moderní substituci „paradigmatem jazyka“, resp. psychologického „vědomí“ a neurofyziologicky interpretovaného „mozku“, jak se o to pokouší soudobá empirická estetika a neurověda. V této souvislosti lze ocenit, že autorka v závěru poukazuje na jistou bezvýchodnost soudobých empiristicky založených teorií estetického soudu i neurovědních zkoumání dané problematiky (především S. Zeki a C. Bell) a vyzdvihuje skutečnost, že přes obrovské množství předložených studií zatím nelze dospět k jednoznačným a prokazatelným výsledkům. V dané souvislosti proto nelze než s P. Feyerabendem - hlavním představitelem teorie tzv. vědního „metodologického anarchismu“ - konstatovat, že se v těchto nových vědních disciplínách, tj. zejména neuroestetice, „Cosi děje“ („Anything goes“) a že jejich vývoj přes dílčí úspěchy zatím nedospěl k prokazatelným a obecně akceptovatelným výsledkům a poznatkům. Na některých místech lze také doporučit opatrnější formulace některých problémů a témat, např. problematika vztahu „krásného a „příjemného“ v estetických soudech vkusu (s. 75), a blíže vyjasnit nezvyklé pojmání pojmu „fenomenologie“ (s. 71,74).

I přes uvedené drobné připomínky a eventuální konstruktivní náměty a návrhy lze ovšem závěrem konstatovat, že předložená disertační práce Mgr. Terezy Hadravové splnila stanovený cíl. Podala erudovaný výklad zvoleného tématu a představuje zdařilý a promyšlený výklad klíčových problémů moderních teorií estetického soudu. Svými odbornými kvalitami danými vysokou úrovní zpracování zvoleného tématu a výběrem a zpracováním rozsáhlé primární a sekundární literatury splňuje požadavky kladené na odbornou úroveň disertační práce a proto ji lze **doporučit** k obhajobě.

V Praze dne 14. srpna 2014

PhDr. Vlastimil Zátka, CSc.
Filosofický ústav České akademie věd,
110 00 Praha 1
Jilská 1